

ANKARA NATO ZİRVESİNİN GERİDE BIRAKTIKLARI

Prof. Dr. Hayri Kozanoğlu

32'nci NATO zirvesi 7-8 Temmuz tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirildi. Baştan sona AKP rejiminin, Tayyip Erdoğan'ın bir gövde gösterisi olarak kurgulanan zirve, önce konuk liderlerin geçeceği güzergâhtaki binaların dış cephelerinin boyanması, tüm göze güzel görünmeyebilecek görüntülerin "makyajlanması" ile başladı. Ardından Ankara halkı için adeta sıkıyönetim ilan edilirken, yüzlerce protestocunun gözaltına alındığı, onlarcasının tutuklandığı bir "mıntıka temizliği" yapıldı.

Zaten daha zirve toplanmadan Türkiye'nin dış politikada yükselişinin, küresel diplomasiye merkezine oturduğunun, artık "oyun kuran" bir ülke haline geldiğinin propagandası yapılmıştı. Her iç ve dış gelişmeyi iktidarın başarısına, Erdoğan'ın liderlik vasıflarına yoran alışkanlığın burada da değişmesi beklenemezdi. Nitekim çok geçmeden zirvenin galibinin Türkiye olduğu ilan edildi.

Ankara'dan Hamaset Manzaraları

Ama Ankara zirvesi kendi ölçüleri içinde bile hamaset edebiyatının doruklara çıktığı bir vaka olarak kayıtlara geçti. Her yıl üye bir ülkede toplanan NATO zirvesinde Türkiye'nin ev sahipliği yapmasının bir tesadüf değil, Erdoğan liderliğinde 20 yılda inşa edilen istikrarlı, kararlı, cesaretli dış politikanın bir armağanı olduğu ilan edildi.

Yeni Osmanlılık yöneliminin öne çıktığı tasarımda; mehter marşından, Yeniçeri gösterisine kadar her ayrıntının misafirleri korkuyla karışık bir hayranlığa sürüklediğinin propagandası yapıldı. En sonunda da, aslında diplomatik bir gaf niteliği taşıyan liderlerin eline mermileri hazır revolverler tutuşturulması atraksiyonu geldi.

NATO'nun kısa tarihi

Bilindiği üzere Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) 1949 yılında Sovyetler Birliği'ne karşı bir askeri ittifak olarak kuruldu. İkinci amacı ise, artık imparatorluk hülyalarından vazgeçen İngiltere ve Fransa'yla da kapsayan ABD liderliğindeki bu örgütün 2. Dünya Savaşı'nın mağlubu Batı Almanya'yı ABD önderliğinde kontrol altında tutmasıydı. Türkiye ise NATO'ya Demokrat Parti döneminde 1952'de katıldı.

Bu amaçları doğrultusunda Soğuk Savaş döneminde Batı ve Güney Avrupa'da sosyalist partilerin, işçi hareketlerinin güçlenmesine karşı paramiliter örgütlenmelere destek vermekten de kaçınmadı. Kamuoyunda Gladyo olarak bilinen ordunun ve istihbarat servislerinin arkasında bulunduğu yapılar, sivil uzantılarıyla çeşitli tertip, suikast ve girişimlerden de geri kalmadı. Eski adı Seferberlik Tetkik Kurulu olan Özel Harb Dairesi Başkanlığı da, özellikle 60'lardan başlayarak yükselen devrimci dalgayı, işçi sendikalarını ezmek için Türkiye'de boy gösterdi.

Özetle, savunma vurgusu öne çıkan NATO baştan beri Batı emperyalizminin egemenliğini derinleştirmenin, alternatiflerini boğmanın, kapitalizmin kayıtsız şartsız kökleşmesini sağlamanın saldırgan bir aygıtı olarak tanındı.

NATO'nun saldırgan bir örgüt haline gelmesinde 2. Dünya Savaşı sonrası küresel hegemonyasını kabul ettiren ABD'nin kuruluşundan beri cengâver bir çizgide olmasının büyük payı var. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırısından sonra ABD'nin diplomatik yolları aramaktansa askeri güç kullanmayı tercih etmesinin rolü var.

Soğuk Savaş'ın bitişiyle ABD'nin artan askeri gücünü dünyanın farklı coğrafyalarına yayması kolaylaştı. 1990'larda "insani müdahale" bahanesiyle Balkanlar ve Somali'de savaflara girildi. 2001 sonrası Irak ve Afganistan işgalleri başta olmak üzere rejim değişikliği teması askeri müdahalelere gerekçe oluşturdu. Buna karşın 2026 başı Venezuela ve en son İran operasyonları uluslararası hukuk, ulusal güvenlik tehdidi, barışçıl müzakerelerin sonuç vermemesi gibi gerekçeler aranmadan gerçekleştirildi.

NATO 3.0

Bugün NATO 3.0 gibi bir kavramdan söz ediliyor. Kaba taslak NATO 1.0'ı kuruluşundan 1991'e kadar süren komünizmle mücadele dönemi olarak tanımlayabiliriz. NATO 2.0 ise Soğuk Savaş'ın bitiminden Doğu Avrupa'ya genişleme süreci üzerinden 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline kadar uzanan dönemi kapsar. NATO 3.0'a gelince; Çin'in yükselişi, ABD'nin Ortadoğu ve Pasifik stratejilerine ittifakı katma çabaları yanında, teknolojinin olanaklarından yararlanarak askeri sanayinin savunmanın ötesinde sürekli bir kâr kapısı olarak yeniden düzenlenmesi aşaması şeklinde düşünebiliriz.

ABD Başkanı Trump bu süreçten etrafındaki iktidar koalisyonunun organik parçaları Elon Musk, Peter Thiel, Palmer Luckey gibi yüksek teknoloji militaristlerinin azami ölçüde nemalanmasını istiyor.

Bu modelde bulut teknolojisi, yapay zeka, uydu iletişimi ve özerk silahlar özel sektör tarafından geliştirilecek.

ABD'nin 1,5 trilyon doları bulan silahlanma harcamalarının yüzünü güldürdüğü diğer adresler ise bilindik silah şirketleri Lockheed Martin, RTX, Boeing, General Dynamics, Northrop Grumman gibiler olacak. İşte NATO'nun yeniden yapılandırılmasıyla ölçek ekonomilerinin büyük önem taşıdığı silah sanayisinde Avrupalılar'ın silahlanma bütçelerinden bu silah tekellerinin kasalarına daha fazla para akacak.

Ankara'da Trump Damgası

İşte böyle bir konjonktürde toplanan Ankara Zirvesi'ne Trump'ın damgasını vurduğu söylenebilir. İran'da, Gazze'de, Lübnan'da müttefiklerinden yeterli desteği görmediğini söyleyip onları şiddetle eleştirirken Erdoğan'dan sitayişle bahsetmesi akılda tutulmalıdır. Özellikle siyasal İslamcılarının her Gazze'den söz açtıklarında İsrail ve ABD'yi telin edişlerinde bu gerçek hatırlatılmalıdır. Halen süren çatışma ortamında,

İran'la anlaşmanın sona erdiğini, Mutabakat Zaptı'nın askıya alındığını Antalya'da ilan etti.

Zirveye gelişinde "NATO'dan hiç memnun değilim" yollu kötümser mesajlar veren Trump zaman içinde, "Toplantı salonunda büyük bir sevgi vardı. Bu kadar pozitif geçen bir buluşma hatırlamıyorum." diyerek yön değiştirdi. Burada Trump'ın istikrarsız kişiliği rol oynasa da, silahlanma harcamalarının üye ülkelerin GSYH'lerinin %5'ine yükseltilmesi konusunda ABD'nin belirgin tavizler koparması da etkili olmuş görünüyor.

NATO Genel Sekreter Yardımcısı Radmila Shekerinska sırf 2025'te Avrupalı müttefikler ve Kanada'nın savunma harcamalarını %20 oranında artırdıklarını söyledi. Bu ülkelerin toplam savunma harcamalarının 2026 yılında 634 milyar doları bulması bekleniyor. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'e göre de, 2025'te AB'nin silahlanma bütçesi 800 milyar avroya ulaşacak.

NATO'nun kolektif yatırımla gücünün daha da artacağı, entegre bir silah üretim modelinin benimseneceği Rutte tarafından dile getirildi. Yeni proje ve ortaklıklarla sanayi tabanının genişleyeceği; Savunma Sanayi Forumu kapsamında keşif, uzay teknolojisi, uzun menzilli füzeler, kumanda ve kontrol, hava platformları, denizaltılar, dronları içeren 50 milyar dolarlık anlaşmanın imzalandığı ilan edildi.

Savunma sanayinin eşik atlaması için Yapay zeka ve bulut teknolojilerinde işbirliğinin hayati olduğu biliniyor. Ancak ABD'nin bu alanlardaki teknolojik üstünlüğünü paylaşmakta cömert davranması şüpheli görünüyor. Zaten Avrupalı güçler bir yandan Trump'ın hışmını çekmemek, öte yandan da savunma konusunda göreceli özerklik kazanmak için dengeli bir hat tuturmaya çalışıyorlar.

Ankara'da Britanya, Fransa ve Almanya'nın uzun menzilli, Moskova'ya kadar uzanabilecek 50 milyar dolarlık füze programı da ilan edildi. Projede Citigroup, Deutsche Bank ve BNP Paribas 217 milyar dolarlık finansmanı sağlayacak. İhaleler Lockheed Martin, Saab, Northrop Grumman ve Airbus gibi firmalara verilecek. Bu tasarım bile jeopolitik ile ekonominin ne kadar iç içe geçtiğini gösteriyor.

Trump bu zirvede de Grönland'ı ilhak etme sevdasından vazgeçmediğini gösterdi. Toplantıda 5. Madde'nin, yani bir üye ülkeye yapılmış saldırının NATO blokuna yapılmış sayılmasının önemi teyit edilirken, Trump'ın bu beyanatı açıklamayı boşa düşürdü. NATO'nun varlık nedeni sorgulanmaya devam etti.

Zirveden kazançlı çıkan bir ülke varsa, onun da Ukrayna olduğu söylenebilir. Ukrayna Cumhurbaşkanı Zelensky dronlarının Sibiry'a derinliklerinde 2700 km uzaklıktaki bir rafineriyi vurduğunu söyleyerek takdir topladı. Daha 2025 Eylül'ünde Beyaz Saray'da Zelensky'i aşağılayan Trump'ın da onayıyla Ukrayna'ya 80 milyar dolarlık askeri destek karara bağlandı. Bu paketin en önemli noktası Ukrayna'ya Patriot hava savunma sistemi verileceği açıklaması oldu. Hatta Trump üretim teknolojisinin Lockheed Martin'in onayıyla Kiev'e aktarılabilirliğini, bu haberin şirketi memnun edeceğini söyledi. Elbette yeni bir ihaleyle kasasına milyarlarca dolar akmasını bekleyen bir silah şirketinin yüzü güler.

Türkiye'nin NATO'daki Konumu

Türkiye bilindiği gibi NATO'nun ikinci büyük ordusuna sahip. Coğrafi konumu da, Karadeniz, Doğu Akdeniz, Ortadoğu ve Kafkaslar'ın kesişim noktasında gerilim merkezlerinin göbeğinde bulunuyor. Askeri ittifaklarını NATO'dan tam kopmadan, Rusya ile arayı bozmadan dengeli bir biçimde götürmeye çalışıyor. Trump ile Erdoğan gibi otoriter liderlerin vücut kimyası uyuyor, birbirleriyle iyi anlaşıyorlar. "Erdoğan'a meşruiyet verdik" açıklamasında karşılık bulduğu gibi, ülkedeki baskı ortamının, muhalefete yönelik hukuksuz operasyonların sürmesinin, emek kesiminin baskı altında tutulmasının gerek Washington'sta, gerekse Moskova'yla ilişkilerde bir sorun yaratmayacağını bilmek Erdoğan'ı konfor sağlıyor.

AB açısından da, milyarlarca avroluk fonlar karşılığı başta Suriye, Ortadoğu'dan gelen göçmenlere kucak açarak Avrupa'ya geçiş yollarını kapatması, Boğazlar'ın kontrolünü elinde bulundurması, gerekirse askeri gücünü seferber edeceğinin bilinmesi önem taşıyor. Her ne kadar Avrupa Parlamentosu'nun Haziran 2026 tarihli Türkiye raporunda "hukuk devleti ve temel haklar alanındaki kaygılar nedeniyle üyelik müzakerelerinin mevcut koşullarda başlayamayacağı" belirtilse de, bu hassasiyetler savunma işbirliği konusunda fazla sorun yaratmıyor.

ABD'nin tarihsel anlamda komünizme, ulusal kurtuluş hareketlerine karşı konumlanmış bir savaş örgütüdür. Bugün ise Atlantik sistemi için tehlike gördüğü Rusya ve Çin'e karşı seferler edilmek isteniyor. Erdoğan'ın ise o dönem 3 Temmuz 2016 darbe girişiminin arkasında bulunduğunu düşündüğü ABD'ye giderek daha fazla meyletmeye çalıştığı, Trump'ın bir dönem daha seçilebilmek için Trump'ın desteğini kritik gördüğü, Rusya ile tam köprüleri atmadan bu hassas dengeyi tutturmaya çalıştığı anlaşıyor.

Bu anlamda NATO'nun Adana'da kuracağı çok uluslu karargah, paktın kapsama alanı dışına çıkarak

Ortadoğu, Kafkaslar ve Kuzey Afrika'ya genişleme niyetlerini yansıtır. Haliyle Türkiye'yi söz konusu bölgelere müdahale olasılığı üzerinden güvenlik riskine sokuyor. İstanbul'da kurulması öngörülen deniz komutanlığı da, hem Türkiye'yi Karadeniz'de kıyısı bulunan ülkelerle gerilime sokma, hem de Montrö Boğazlar Anlaşması güvencelerini tehlikeye atma riski taşıyor.

ABD ile Aradaki Pürüzler Çözülemedi

Bunlara karşın Türkiye NATO üyesi olmasına karşın hava koruma sistemlerine sahip değildir. Üye olmayan Ukrayna'ya Patriot füze savunma sistemi verilirken, Türkiye için bu olasılık telaffuz bile edilmemişti. Evet CAATSA yaptırımlarının kaldırılması, F-35 savaş uçaklarının teslimatının yapılması, KAAAN muharip uçakları için gereken jet motorunun temin edilmesi gibi alanlarda ilerleme sağlandığı ilan edilse de her birinde pürüzler mevcuttur.

Bu konularda sırf Trump'ın ağızdan çıkan sözlerle prosedürler aşılamıyor. F-35'lerin teslimi S-400 sistemine bağlıdır. Teçhizatın henüz üçüncü bir ülkeye nakli konusu netlik kazanmamıştır. Üstelik bu konuda Rusya'nın da onayı gerekiyor. F-35'ler için de Kongre'den olumlu görüş zorunluluğu bulunuyor. CAATSA yaptırımları konusunda da ABD Başkan Yardımcısı JD Vance'in ağızdan incelemelerin sürdüğü ve belirli noktaların resmen belgelenmesi gerektiği belirtiliyor. KAAAN'ın gereksinimi olan motorların (General Electric'in ürettiği) satışının önü açılmış olsa da, yine bir Kongre incelemesi süreci mevcuttur.

Tüm bu etmenler göz önüne alınırsa, Türkiye'nin NATO zirvesine Türkiye'nin damgasını vurduğunu, zirvenin kazananı olduğunu söylemek kolay değil. Bizler açısından da ABD güdümünde bir savaş örgütü niteliği taşıyan, ülke tarihinin karanlık sayfalarında vebali bulunan, başta İran gelmek üzere komşularımız için bir tehdit unsuru oluşturan malum örgütün takdirini kazanmanın zaten bir anlamı bulunmuyor. Öyleyse üzerimize düşen savaşların ve çatışmaların olabildiğince azaldığı, barış, silahsızlanma ve işbirliği üzerinde yükselen bir güvenlik mimarisini inşa etmeye çaba göstermektir.